

**OBRADA MJESNO DOSTUPNE ELEKTRONIČKE GRAĐE
U BIBLIOTECI PRAVNOG FAKULTETA U ZAGREBU**

THE PROCESSING OF LOCAL ACCESS ELECTRONIC RESOURCES
AT THE LAW SCHOOL LIBRARY, UNIVERSITY OF ZAGREB

Andrea Horić
Biblioteka Pravnog fakulteta u Zagrebu
ahoric@pravo.hr

UDK / UDC 025.3:004
004.085.22
Stručni rad / Professional paper
Primljeno / Received: 24. 10. 2002.

Sažetak

U članku se analiziraju problemi obrade mjesno dostupne elektroničke građe u Biblioteci Pravnog fakulteta u Zagrebu s praktičnog aspekta te promjene koje su nastale nedavnim prelaskom na rad u UNIX inačici Knjižničnog integriranog sustava CROLIST. Specifični problemi i nejasnoće, koji ukazuju na potrebu za praktičnim smjericama, pregledno su okupljeni u nekoliko skupina dajući cjelovitu sliku knjižničnog poslovanja u njegovoj autentičnoj dinamici i zahtjevima koje mu nameću novi mediji, tehnologija i korisnici.

Gljučne riječi: bibliografski nadzor, elektronička građa, CD-ROM, digitalizirani pravni dokumenti, neomeđena građa, serijske publikacije, publikacije sa slobodnim listovima.

Summary

Practical issues of processing locally accessed electronic resources at the Law School Library, University of Zagreb are described, as well as the changes in the Library's processing caused by the implementation of the new integrated library system CROLIST (UNIX version). Specific problems in processing of this type of material, which point to the strong need for practical guidelines, are specified giving a full picture of the Library's processing in its authentic dynamics and requirements placed before it by new media, its users and technology in general.

Keywords: bibliographic control of electronic resources, CD-ROM, digitised law documents, continuing resources, serials, loose-leaf publications, CROLIST library integrated system

1. Uvod

Zanimanje za mjesno dostupnu elektroničku građu i njezino povećano pristizanje stvorilo je u knjižnicama dosta nejasnoća praktične prirode. U početku nedovoljno artikulirani, a kasnije sve jasnije fokusirani problemi otvorili su čitav niz pitanja vezanih uz gotovo sve segmente svakodnevnog knjižničnog poslovanja. Narudžba, pristizanje i inventarizacija, obrada, način signiranja, kontinuiranost, čuvanje, zaštita i dostupnost, pretraživanje, stupnjevi pristupa i posudba, odgovarajuća oprema i problemi informatičke infrastrukture, educiranost knjižničara i korisnika, neki su od problema s kojima se suočila Biblioteka Pravnog fakulteta u Zagrebu. Specifičnost pravne struke i eksponencijalan rast informacija na tom području, izravno ukazuju na sve veću potrebu za informacijama na digitalnom mediju. Za pravnu struku općenito važi Grossmanova konstatacija da “pravo, više od bilo koje druge discipline, može razmišljati o elektroničkim izvorima kao nadomjestku papirnatih publikacija.”¹ Najčešće se u elektroničkom obliku objavljuju zbirke sudskih presuda, digitalizirani zakonski tekstovi i komentari, kazala, pravni časopisi, pravne bibliografije i sl.

Kao i svaki medij, tako i ovaj ima svojih nedostataka. Trajnost i postojanost materijala često nije dovoljno poznata. Nadalje, dugoročna zaštita sadržaja svakako predstavlja složen problem, a praktično se ograničenje sastoji u jednostavnoj činjenici da digitalna informacija zahtijeva odgovarajuću opremu za čitanje. Zbog svoga velikog kapaciteta, standardiziranosti, izravnog pristupa i preglednosti podataka, brzine pretraživanja, mogućnosti online distribuiranja većem broju korisnika, te relativno jednostavnog rukovanja, CD-ROM-ovi su postali tražena, i u fondu sve više zastupljena, građa. Na njima se javljaju omeđene i serijske publikacije te publikacije sa slobodnim listovima o kojima će najviše biti riječi u ovom radu.²

Kolekcija CD-ROM-ova trenutno se sastoji od preko 50 obrađenih i svakodnevno dostupnih naslova.³ Taj broj neprestano raste zbog pristizanja kontinuiranost, s obzirom na naslove u pretplati. S ovim u vezi pojavljuje se sve aktualniji problem nedostatka kriterija za procjenu kvalitete i odlučivanje o tome koju elektroničku građu treba obrađivati, a koju ne. Kriterij sadržaja, njegova korist za pravnu struku, aktualnost i ažurnost, razina strukturiranosti podataka, te minimalni zahtjevi sustava predstavljaju, trenutno, *konvencionalno interno* rješenje Biblioteke.

¹Legal research : historical foundations of the electronic age / [edited by] George S. Grossman. New York : Oxford University Press, 1994., str. 314.

²Definicija tradicionalne građe sa slobodnim listovima glasi: “Publikacija koja ima uvez sa slobodnim listovima. Publikacija u kojoj je knjižni blok sastavljen od slobodnih listova koji su spojeni prikladnom mehaničkom napravom tako da se pojedini listovi mogu po volji vaditi ili umetati. To omogućuje da se pojedini dijelovi teksta mogu lako zamijeniti novijim tekstom i da se po potrebi mogu umetati i dopune.” →Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga : drugi dio : kataložni opis. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983., str. 644. Građa sa slobodnim listovima u ISBD(CR)-u definirana je kao “integrirajuća građa koja se sastoji od jednog ili više temeljnih svezaka koje se osuvremenjuju umetanjem, vađenjem i/ili zamjenom.” → ISBD(CR) : International standard bibliographic description for serials and other continuing resources. München : K. G. Saur, 2002., str. 9. Publikacije sa slobodnim listovima na CD-ROM-u pristizu kao kontinuirane ili svaki novi disk nadomješta prethodni.

³Omeđene publikacije, publikacije sa slobodnim listovima, te serijske publikacije koje dolaze kao fizički i sadržajno samostalna mjesno dostupna elektronička građa. Postoji velik broj nerasporedene, sadržajno gotovo efemerne elektroničke građe, koja dolazi kao promotivni materijal, popratna građa uz časopise i sl.

Sadržaj i zahtjevi sustava⁴ do sada su se pokazali kao dovoljno pragmatični kriteriji za rješavanje pitanja poput *što obraditi, a što ne?*, ali neprestano pristižu novi slučajevi,⁵ koji se ne daju podvesti pod postojeće *kriterije*.

Problemu daljinski dostupne elektroničke građe u Biblioteci još se nije ozbiljnije pristupilo, ali to će uskoro biti potrebno. Već se pojavljuju neki sasvim konkretni upiti i nejasnoće s tim u vezi. Najizraženije nejasnoće vezane su uz postojanost i kontinuitet smještaja građe na mreži te citiranje, a zajedničke su knjižničarima i korisnicima.

Ograničimo li se isključivo na svakodnevnu knjižničku praksu, moguće je izdvojiti specifične probleme i nejasnoće koji ukazuju na potrebu za praktičnim smjernicama. Radi preglednosti i sustavnosti izlaganja, kao i zbog njihove funkcionalne povezanosti, moguće ih je okupiti u nekoliko skupina:

- problemi vezani uz narudžbu, pristizanje, inventarizaciju;
- problemi katalogizacije i pretraživanja;
- problemi signiranja i čuvanja, posudbe, pristupa i opreme.

2. Problemi vezani uz narudžbu, pristizanje, inventarizaciju

Narudžba i pristizanje za sada ne predstavljaju veće probleme, ali postavlja se pitanje uvođenja posebne inventarne knjige za elektroničku građu, što se može pokazati potrebnim u skorijoj budućnosti, kada ovoj vrsti građe znatno poraste broj. To se posebno odnosi na publikacije sa slobodnim listovima na CD-ROM-u, koje dolaze u obliku pretplata (Odjel knjiga) i eventualno serijskih publikacija (Odjel časopisa), a u svrhu bolje preglednosti pristizanja građe, kontrole računa i transparentnosti načina nabave, što često ne prolazi bez teškoća. Ovdje je, svakako, potrebno napomenuti da Biblioteka još nema nikakvih iskustava vezanih uz inventarnu knjigu u UNIX inačici CROLIST-a, te dopušta postojanje adekvatne mogućnosti rješavanja gore navedenoga.

U slučaju građe na CD-ROM-u, inventarni broj se vrlo često pokazuje kao jedini indikativan podatak, kako za broj pristiglih primjeraka, tako i za označivanje⁶ na samom fizičkom disku, ali i posudbu. Pristizanje nekih naslova vrlo često nema nikakve pravilnosti, a to se odnosi i na račune i cijene pojedinih primjeraka. Nadalje, specifičnosti serijskih publikacija i publikacija sa slobodnim listovima na ovom mediju sastoje se i u tome da najčešće svaki novi disk nadomješta tj. isključuje sve prethodne,⁷ te se postavlja pitanje o načinima inventariziranja, eventualnim

⁴Misli se na hardver i softver koji su potrebni za korištenje građe.

⁵Građa novih dimenzija, npr., mini diskovi.

⁶Ovdje valja naglasiti da se označivanje ne odnosi na signiranje, već ono omogućuje uvid u posljednju (*up-date*) inačicu diska, što je u praktičnom dijelu našeg posla iznimno važan podatak.

⁷U novije vrijeme Biblioteka je počela primati CD-ROM-ove kao popratnu građu uz časopise na koje je pretplaćena. Oni su vrlo često registracijski i funkcionalni CD-ROM-ovi za online pristup časopisu ili baze podataka za određeno pravno područje s naznakom o datumu isteka. Ovo najbolje ilustriraju sljedeći primjeri: AMC - *American maritime cases* časopis je za pravo mora uz koji knjižnica, kao popratnu građu, prima digitalizirane zbirke sudskih presuda s toga pravnog područja na CD-ROM-u. Baza se sadržajno u pravilnom periodicitetu upotpunjuje, a svaki novi disk kumulativno uključuje sve prethodne. Stoga svaka instalacija novog CD-ROM-a zahtijeva brisanje prethodne inačice (pokretanjem programa "uninstall" sadržanog na samom disku).

napomenama, kao i smislenosti čuvanja prethodnih primjeraka i podataka o inventarnim brojevima starih jedinica.⁸

Primjer 1: Navođenje inventarnih brojeva u zapisu kontinuirane

991 ## \$a k \$b 1085/97
991 ## \$a k \$b 1086/97
991 ## \$a k \$b 1175/97
991 ## \$a k \$b 419/99
991 ## \$a k \$b 420/99
991 ## \$a k \$b 22/2000

U novije vrijeme počeli su pristizati i diskovi, koji su potpuno nedefinirani zbog svojih dimenzija i oblika, sadržaja, načina i učestalosti pristizanja, kao i učitavanja te potrebne programske podrške. Ovisnost elektroničke građe o opremi može u neko skorije vrijeme predstavljati problem vezan uz čuvanje primjeraka koji se više ne mogu učitavati.⁹

3. Problemi katalogizacije i pretraživanja

Elektronička građa obrađuje se u Biblioteci prema propisima ISBD(ER)-a: Međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa elektroničke građe i prema formatu UNIMARC za bibliografski opis, i tu se nastoji u najvećoj mogućoj mjeri poštivati izložena pravila i smjernice. Također, za svaku se vrstu građe konzultiraju i temeljni standardi za pojedinu vrstu građe: ISBD(M) za omeđene publikacije, a ISBD(S) za serijske publikacije. Pojava novog izdanja ISBD(S)-a pod naslovom ISBD(CR): International standard bibliographic description for serials and other continuing resources koji publikacije u slobodno uvezanim listovima svrstava u neomeđenu integrirajuću građu, zahtijeva i doradu formata UNIMARC za opis te vrste građe.¹⁰ Obradu, međutim, u izvjesnoj mjeri kreiraju korisničke, interne potrebe, te formalne i sadržajne specifičnosti građe. Poštujući u potpunosti format UNIMARC i ISBD(ER), Biblioteka je kreirala¹¹ neku vrstu internih uputa i smjernica s popisom potrebnih elemenata opisa i polja kodiranih podataka, dogovorila kodove za oblik sadržaja¹² kako bi pretraživanje učinila efikasnijim, te niz drugih 'tehničkih detalja' vezanih uz samu obradu.

⁸Biblioteka iz više razloga čuva sve primjerke, bez obzira što svaki novi primjerak isključuje prethodni. Jedan je od najvažnijih razloga nedostatak jednoznačnih i ujednačenih kriterija za izlučivanje pojedinih primjeraka iz fonda.

⁹Uz ovo je, u širem smislu, vezan problem arhiviranja elektroničke knjižnične građe, kao i pitanje o mogućnosti konverzije u neki novi medij, uslijed razvoja informacijskih tehnologija.

¹⁰Standard je objavljen 2002. godine, a s obzirom da još nije preveden na hrvatski jezik, na točan prijevod novih izraza potrebno je pričekati.

¹¹U izvjesnoj mjeri Biblioteka je standarde 'prilagodila' potrebama i specifičnostima svoje građe.

¹²Budući da je Biblioteka do travnja 2002. godine radila u DOS inačici CROLIST-a, unos kodova u blokove kodiranih podataka nije pokazivao značajnijih rezultata prilikom pretraživanja prema obliku sadržaja i vrsti zapisa te ih je gotovo prestala unositi. Prelaskom na UNIX inačicu CROLIST-a omogućeno je uspješnije pretraživanje prema gore navedenim kriterijima. Stoga je Biblioteka odlučila unositi odgovarajuće kodove primjerene specifičnostima njezine građe, a u skladu s propisima.

Budući da je Biblioteka dugo koristila DOS inačicu CROLIST-a bez normative baze i drugih mogućnosti koje sada pruža UNIX inačica, u velikoj su mjeri korištene slobodne predmetne odrednice odnosno polje UNIMARC-a 610. Do prijelaza na UNIX inačicu CROLIST-a i objavljivanja ISBD(ER)-a, zbog bolje pretraživosti spomenuto se polje koristilo za označavanje elektroničke građe (CD-ROM kao slobodno oblikovana predmetnica). Na ovaj su se način, putem ključnih riječi,¹³ iz baze mogli dobiti određeni rezultati, pri čemu korisnik nije morao znati, npr., naslov, autora i sl.

Ponovljivo polje 999 u kojem se navodi fond serijskih publikacija u našem se slučaju pokazalo iznimno korisnim za publikacije sa slobodnim listovima na CD-ROM-u, jer omogućava praćenje pristizanja i pregledniju kontinuiranu, a korisnicima aktualnu informaciju.¹⁴

Primjer 2: Navođenje fonda u zapisu kontinuirane

999## \$a Ed.4 Akt.3 01/97, 5 Akt.4 05/97, 6 Akt.5 09/97
999## \$a Ed.8 Akt.7 02/98, 9 Akt.8 06/98

Polje 215 Materijalni opis u slučaju gore spomenutih *neomeđenih* publikacija u potpolju \$a ostaje otvoreno, kao i u slučaju opisa djela u svescima, pri čemu ostaje mogućnost njegova zatvaranja na kraju pretplatnog razdoblja. DOS inačica CROLIST-a nije omogućivala unos polja 135 za kodirane podatke o elektroničkoj građi, polja 230 za svojstva elektroničke građe, kao i polja 337 Napomena o zahtjevima sustava, te je većina starih zapisa morala biti ispravljena.

Navođenje polja 230 za označavanje svojstva elektroničke građe, prema propisima ISBD(ER)-a, često je problematično s obzirom na odabir oznaka koje bi bile adekvatne stvarnom sadržaju pravne elektroničke građe. Naime, uvijek se radi o digitaliziranim tekstovima zakona i zakonskih komentara, zbirka sudskih odluka i slično, odnosno o informacijama koje su prepisane ili prenesene u digitalni oblik iz nekoga drugog medija, npr., papira. Iz ovog razloga Biblioteka se u nekim slučajevima odlučuje samostalno kreirati napomene za ovo polje, nastojeći poštivati propise ISBD(ER)-a.¹⁵

Primjer 3: Navođenje oznake vrste građe

230 ## \$a Elektronička zbirka sudskih odluka

Polje 452 u kojem se navodi veza na druga izdanja u drugom mediju, u slučaju omeđene publikacije i njezina sadržajno identična elektroničkog ekvivalenta ne pokazuje značajnije rezultate u pretraživanju, što predstavlja nedostatak za korisnike, jer im je često takva informacija važna. U pogledu strukturiranja i kreiranja

¹³Npr., sudska praksa*CD-ROM.

¹⁴Publikacije sa slobodnim listovima u obradi stvaraju određene teškoće zbog svoje sadržajne i formalne specifičnosti, nepredvidljivosti pristizanja i cijene, slabe pretraživosti prema vrsti i razini zapisa, s čime je povezana slaba ili nikakva kontrola njihova periodiciteta i uvid u svojevršno 'stanje fonda'. Ponovljivost polja 999 omogućava, kako katalogizatoru tako i onome tko radi u nabavi knjižnične građe, preglednu kontrolu pretplatnih razdoblja.

¹⁵Odlučeno je da se uz oznaku vrste građe navodi izraz 'elektronički' iako se taj izraz već javlja u općoj oznaci građe. Takva se praksa javlja i u zapisima nekih drugih knjižnica, primjerice Narodne in univerzitetne knjižnice u Ljubljani.

spomenutog polja, postoje određene nejasnoće, kao i potreba konkretnijih i preciznijih smjernica vezanih uz navođenje polja 452.¹⁶

Detaljnija obrada svakog oblika jedinice (tiskanog, elektroničkog) s potrebnim poljima kodiranih podataka, pokazuje se trenutno kao praktična opcija koja omogućuje pretraživanje prema vrsti zapisa. Vidljive poveznice koje upućuju s elektroničke na papirnatu manifestaciju i obrnuto, a uz pomoć bloka 452, predstavljaju korisnu i starijim korisnicima često vrlo potrebnu informaciju.

Polje 856 za elektroničku lokaciju i pristup Biblioteka koristi vrlo često i pri obradi članaka u časopisima zbog sve veće prisutnosti pojedinih izdavača pravnih časopisa na mreži i najrazličitijih stupnjeva dostupnosti tekstova: od pregleda sadržaja, sažetaka sve do cjelovitih tekstova.

Primjer 4: Navođenje URL-a mrežne stranice nakladnika u zapisu CD-ROM-a

856 4# \$u http://www.luchterhand.de/HLV_HOME.NSF/Frames?OpenForm

Iako ISBD(ER) propisuje da se za opis elektronička građa mora *otvoriti* jer su unutarnji izvori podataka primarni, i otvaranje i učitavanje CD-ROM-ova često nije moguće zbog slabe računalne konfiguracije, ali i eventualnih komplikacija¹⁷ i gubitka vremena. U takvim slučajevima kao izvor podataka za opis koriste se vanjski izvori: popratna građa uz CD-ROM u kojoj se opširno navode instalacijske upute i zahtjevi sustava, a često su neke informacije dostupne i na naljepnici diska.

Korisnički upiti tj. razina njihove informatičke pismenosti ukazuju na potrebu izrade što potpunijeg zapisa, osobito u onom dijelu koji se odnosi na *tehničke* zahtjeve koji se navode u polju 337 Zahtjevi sustava. Dosadašnja iskustva Biblioteke vezana uz dostupnost spomenutih podataka, uglavnom su pozitivna i neproblematična. Tehnički podaci o sustavu najčešće se nalaze u prilogu koji stigne uz samu jedinicu.¹⁸ U slučaju nedostatka potrebnih tehničkih informacija i nejasnoća, katalogizator u polju 337 opisuje konkretan stroj/sustav na kojem je bilo omogućeno čitanje jedinice. Potrebno je također naglasiti da spomenuto polje zbog potreba dugoročne zaštite ne treba shvatiti formalno jer će se točnost tamo navedenih podataka pokazati važnim kroz nekoliko godina, kada će biti potrebni podaci o sustavu koji omogućuje korištenje jedinice.

Primjer 5: Navođenje Napomene o zahtjevima sustava

337 ## \$a Zahtjevi sustava: 32 MB RAM-a; Windows 95/98/ME ili Windows NT 4.0/2000 ili Windows XP; 20 MB slobodne memorije na tvrdom disku

¹⁶Biblioteka, stoga, još nije u potpunosti pristupila navođenju polja 452 iz više razloga: dijelom zbog potrebe jasnijih smjernica za njegovo navođenje, dijelom zbog toga što njime uspostavljena veza nije vidljiva kao hiperveza u skraćenome bibliografskom zapisu na WebPAC-u.

¹⁷Primjerice, "zamrzavanje" sustava, usporavanje rada, instalacijske nejasnoće, nejasne upute za snalaženje unutar datoteke na disku i sl.

¹⁸Spomenuti prilozi s tehničkim informacijama i zahtjevima različitog su opsega i stupnja jasnoće, a najčešće je riječ o priručnicima koji sadrže opširna objašnjenja o tehničkim preduvjetima, o strukturi baze podataka na CD-ROM-u i načinu njezina pretraživanja.

4. Problemi signiranja i čuvanja, posudbe i pristupa

Signiranje je, na određeni način, počelo predstavljati problem kada se broj mjesno dostupne elektroničke građe znatno povećao. Dogovoreno je formiranje posebne skupine E- unutar koje je *numerus currens* za knjige, a za časopise se primijenio već postojeći način signiranja s naznakom E.

Primjer 6: Signiranje omeđenih publikacija na CD-ROM-u

990 ## \$a E-23

Primjer 7: Signiranje časopisa na CD-ROM-u

990 ## \$a XIV-1.778 E

Pritom se odvojeno čuvanje elektroničke građe automatski nametnulo kao adekvatno rješenje. Cjelokupna elektronička građa čuva se i dostupna je na Odjelu časopisa gdje je predviđeno posebno računalo za pregledavanje i pretraživanje te pisac za korisničke potrebe. Način čuvanja i zaštite građe nastoji se maksimalno uskladiti s propisima,¹⁹ ali to nije baš uvijek moguće. Jačina svjetla, temperatura, položaj, rukovanje i slično važni su i nezanemarivi elementi svakodnevne prakse. Usprkos vrlo velikoj otpornosti na mehaničke, temperaturne, magnetske i ostale utjecaje,²⁰ poseban problem predstavlja zaštita od uobičajenih oštećenja pri čestom ili nestručnom rukovanju, kao što su ogrebotine, masnoća i otisci prstiju, prašina, (ne)ispravnost čitača optičkih diskova, kao i složen problem nedopuštenog kopiranja i umnažanja jedinica u posudbi.

Problemi pristupa i opreme velikim su dijelom zahvaćeni i opisani u prethodnom odlomku zbog svoje funkcionalne povezanosti s modulima obrade i pretraživanja, kao i praktičnih rješenja koja prethode spomenutim modulima. Praktična sfera posudbe, pristupa i adekvatne zaštite²¹ pokazuje nedostatak standardizacije, kriterija i praktičnih smjernica koje bi bile primjerene svakodnevnim potrebama, dinamičnom internom poslovanju, te vrsti knjižnice. Razina pristupa s jedne strane, te informatička pismenost korisnika s druge strane, aktualni su i funkcionalno bitno povezani aspekti problema zaštite. Ovdje vlada proporcionalan odnos: što je veća informatička pismenost, potreban je veći stupanj zaštite.

Knjižničari, na zahtjev korisnika, pružaju informacije, korisne upute i pomoć pri pretraživanju. Usprkos nastojanjima da se ovoj vrsti građe pruži što je moguće adekvatnija zaštita, kao i da se ne posuđuje izvan Biblioteke, u tome se uspjele samo djelomično. Ovisnost ovog medija o opremi i neminovnost procesa njezina zastarijevanja ublažuju, donekle, praktičnu nerješivost gore navedenog, namećući pitanje vremenskog kriterija za čuvanje građe bazirane na zastarjelosti tehnologiji.

¹⁹Riječ je o načelima i smjernicama o zaštiti knjižnične građe koje objavljuje IFLA (PAC) (International Federation of Library Associations and Institutions. Section on preservation and conservation) među kojima je u ovom slučaju važno izdvojiti dokument na adresi: <http://www.ifla.org/VI/4/news/pchlm.pdf> (2002-12-17).

²⁰Ovdje svakako valja naglasiti otpornost na viruse kao i opasnost od slučajnog brisanja ili izmjene podataka, što proizlazi iz same prirode ovog medija <Compact Disc Read Only Memory>. CD-ROM kao medij na koji se ne može zapisivati i koji ne dopušta mijenjanje, nije ugrožen virusima.

²¹Zaštita autorskog prava, nekontrolirano umnažanje i sl.

5. Zaključak

Mjesno dostupna elektronička građa već je desetak godina zastupljena u hrvatskim knjižnicama. Izloženi problemi i nejasnoće u njenoj obradi pokazuju da se oni najčešće rješavaju kompromisno između propisanih standarda i smjernica i konkretnih zahtjeva internoga knjižničnog poslovanja. Sfera praktičnoga knjižničnog poslovanja poprimila je nove osobitosti i dinamiku koju joj nameću korisnici i tehnologija. Svakodnevni zahtjevi upućeni Biblioteci su sljedeći: brza obrada, ažurnost i dostupnost elektroničke građe. U takvoj situaciji nesklad između teorijske i praktične sfere ponekad se čini nepomirljivim. Razlog je tome nepostojanje smjernica i uputa za obradu te onih za cjelokupno poslovanje s CD-ROM-ovima. Kvalitetnija oprema i stalna edukacija knjižničara i korisnika potrebni su kako bi omogućili jednostavniji radni proces i korištenje građe. Iako je pojava interneta i mrežne građe povećala prostore *ne-normiranog*, svakodnevno nam knjižnično poslovanje pokazuje da i mjesno dostupna elektronička građa još uvijek zahtijeva jasne i ujednačene smjernice za praksu.

LITERATURA

ISBD(ER) : Međunarodni standardni bibliografski opis elektroničke građe : prerađeno izdanje ISBD(CF)-a : Međunarodnoga bibliografskog opisa računalnih datoteka / preporučila Radna grupa za pregled ISBD(CF)-a ; s engleskoga prevele, hrvatske primjere odabrale i izradile Tanja Buzina i Sofija Klarin. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2001.

ISBD(S) : Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija / s engleskog prevela, hrvatske primjere odabrala i izradila Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo ; Zavod za informacijske studije Filozofskoga fakulteta, 1992.

ISBD(CR) : International standard bibliographic description for serials and other continuing resources : revised from the ISBD(S) : International standard bibliographic description for serials. München : K. G. Saur, 2002.

Legal research : historical foundations of the electronic age / [edited by] George S. Grossman. New York : Oxford University Press, 1994.

Priručnik za UNIMARC : bibliografski format / prevela i priredila Mirna Willer. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica ; Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1999.

Smjernice za korištenje elektroničkih informacija : kako postupati sa strojno čitljivim podacima i elektroničkim dokumentima / prijevod Zivana Heđbeli. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 1999.

Upute za katalogizaciju omeđenih publikacija i nizova publikacija / izradile Dorica Blažević, Vesna Hodak. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2001.

Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga : prvi dio : odrednice i redalice. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1986.

Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga : drugi dio : kataložni opis. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983.

PRILOG

Zapis publikacije sa slobodnim listovima na CD-ROM-u²²

00000ils1.2200000...45..
001 420528001
100 ## \$a 20020528a19979999y0hrvy0191....ba
101 0# \$a ger
102 ## \$a DE
110 ## \$a ziy1...0xx0
135 ## \$a do
200 1# \$a Verfassungs- und Verwaltungsgesetze \$b Elektronička građa \$e
Fuer Windows \$h begruendet von Carl Sartorius
207 #0 \$a [Ed. 1(1995)]- .
210 ## \$a München \$c Beck \$d 1997- .
215 ## \$a optički disk (CD-ROM) \$d 12 cm \$e priručnik
230 ## \$a Elektronički tekstovni podaci
304 ## \$a Stv. nasl. s nasl. zaslona
316 ## \$a Opis građe prema Ed. 9, Akt. 8(1998)
326 ## \$a Četvrtgodišnje nadopunjavanje kumulativnih diskova
327 ## \$a Sadrži oko 130 zakona
337 ## \$a Zahtjevi sustava: 32 MB RAM-a; Windows 95/98/ME ili Windows
NT 4.0/2000 ili Windows XP; 20 MB slobodne memorije na tvrdom
disku
540 1# \$a Sartorius plus Verfassungs- und Verwaltungsgesetze
610 1# \$a ustavno pravo \$a upravno pravo \$a Njemačka \$a CD ROM
675 ## \$a 342(430)
801 #0 \$a HR \$b BPFZ \$g HR PPIAK
990 ## \$a E-36
991 ## \$a k \$b 1085/97
991 ## \$a k \$b 1086/97
991 ## \$a k \$b 1175/97
991 ## \$a k \$b 419/99
991 ## \$a k \$b 420/99
991 ## \$a k \$b 22/2000
999 ## \$a Ed.4-6(1997),8-9(1998)-

Zapis serijske publikacije na CD-ROM-u s priložima

00000ils1.2200000...45..
001 430127005
100 ## \$a 20030127a20029999m..y0hrvy0191....ba
101 0# \$a eng
102 ## \$a US
110 ## \$a auuo...0xx1

²²Katalogiziran u DOS inačici CROLIST-a kao omeđena publikacija u dva sveska, rekatalogiziran kao elektronička serijska publikacija u UNIX inačici CROLIST-a.

- 135 ## \$a do
 135 ## \$a bo
 200 1# \$a American law reports
     \$b Elektronička građa
 205 ## \$a Version 3.x
 207 #0 \$a [1997]- .
 210 ## \$a [St. Paul, Minn.]
     \$c WEST Group
     \$d cop.2002
 215 ## \$a optički disk (CD-ROM)
     \$d 12 cm
 230 ## \$a Elektronički tekstovni podaci
 304 ## \$a Stv. nasl. sa spremnice
 327 ## \$a Sadrži: American law reports : federal. American law reports :
     index
 300 ## \$a Posjedujemo isto djelo u tiskanom obliku
 326 ## \$a Neredovito
 336 ## \$a Digitalizirani pregled sudske prakse i izvještaji
 337 ## \$a Zahtjevi sustava: IBM-u kompatibilni PC; najmanje Windows 3.1
     ili viši; 4 MB RAM-a; tvrdi disk (16 MB slobodnog prostora); VGA
     monitor; čitač CD-ROM-a (ISO 9660 i kapacitet za 680 MB)
 421 #1 \$1 200 1# \$a Premise research software version 3.73 for Windows -
     CD 215 ## \$a 1 optički disk (CD-ROM) \$d 12 cm
 421 # \$1 200 1# \$a Premise research software for Windows \$e user manual
     215 ## \$a 276 str. \$d 23 cm
 421 #1 \$1 200 1# \$a Premise research software for Windows \$e technical
     reference manual 215 ## \$a 140 str. \$d 23 cm
 452 #1 \$1 001 990513151
 606 ## \$3 730128001
     \$a Sudska praksa
     \$x Izvještaji i sudske bilješke
     \$y Sjedinjene Američke Države
 607 ## \$3 730127003
     \$a Sjedinjene Američke Države
     \$x Sudska praksa
     \$x Izvještaji i sudske bilješke
 675 ## \$a 347.95(73)(094.9)
 990 ## \$a E-39
 991 ## \$a D
     \$b 1821/02
 999 ## \$a 2002:June-